

Erfgoed
in den vreemde

Terug naar het verleden van Hirado's toekomst

Japanse handelsnederzetting met Nederlandse wortels

De Japanse stad Hirado lijdt onder leegloop en leegstand. Studenten bedachten hoe de stad aan de vergetelheid kan worden ontrukkt met gebruikmaking van haar kleurrijke verleden.

TEKST EN FOTO'S: JEAN-PAUL CORTEN

HET GERECONSTRUEERDE VOC-PAKHUIS BIJ OPLEVERING IN 2011 (FOTO R. VROLIJK).

In 1639 zag François Caron een gekoesterde wens in vervulling gaan: een voornaam pakhuis aan de monding van de baai van de Japanse stad Hirado. Er was twee jaar aan gewerkt en het resultaat mocht er wezen. Het uit natuursteen opgetrokken gebouw mat maar liefst 46 bij 13 meter.

Met zijn fier oprijzende, hagelwitte gevels domineerde het de hele omgeving. Het toonde iedereen die de jonge handelsstad naderde hoe machtig de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) was. In de voorgaande dertig jaar was de Nederlandse handel met Japan tot ongekende bloei gekomen.

Om de nieuwbouw te bezegelen liet Caron, opperhoofd van de plaatselijke handelsfactorij van de VOC, een gevelsteen plaatsen met daarin het jaartal 1639. Dat had hij beter niet kunnen doen, want zodra dit de shogun, de Japanse legerleider, ter ore kwam, beval die de onmiddellijke sloop van het gebouw. Caron, beducht voor een conflict dat de lucratieve handel in gevaar kon brengen, kon niet anders dan het bevel opvolgen. Korte tijd later was er van het trotse gebouw geen steen meer over.

Gedwongen verhuizing

De toorn van de shogun is te verklaren uit zijn afkeer van christelijke symboliek. Een gevelsteen met de inscriptie '1639' gold als zodanig, omdat het jaartal verwijst naar de geboorte van Christus.

De vreemde godsdienst vormde een ernstige bedreiging voor de hegemonie die de shogun met moeite over het

verdeelde Japan trachtte te vestigen. Eerder in datzelfde jaar had een conflict met fanatieke Portugese missionarissen ertoe geleid dat alle Portugezen het land waren uitgezet.

De Hollandse kooplieden misten de missiedrang van hun Portugese concurrenten, maar het was de shogun duidelijk dat striktere controle over hun reilen en zeilen geboden was. Het incident in Hirado was aanleiding om de afgelegen Hollandse factorij na dertig jaar te sluiten en te verplaatsen naar het centralere Nagasaki. De VOC kon zich daar vestigen op het kunstmatige eiland Deshima, dat kort daarvoor was verlaten door de Portugezen. Vanaf dat ogenblik verliep alle handel met Japan over de enkele, smalle brug die Deshima met de stad Nagasaki verbond.

Replica

Wie vandaag Hirado bezoekt, staat tot zijn verbazing oog in oog met hetzelfde imposante bouwwerk dat François Caron drie eeuwen eerder had afgebroken. Althans, met een replica ervan. Het is in 2011 gereedgekomen, na langdurig en minutieus onderzoek door een uitgebreid team van Japanse experts. Ze werden bijgestaan door Nederlandse restauratiearchitecten en kregen advies van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE).

De bouwtekeningen van het oorspronkelijke pakhuis zijn niet overgeleverd, maar aan de hand van opgravingen, archiefonderzoek en de bestudering van vergelijkbare pakhuizen elders in Azië hebben de experts een reconstructie gemaakt die het origineel vermoedelijk dicht benadert.

DE BAAI VAN HIRADO GEZIEZ VANAF HET TEMPELCOMPLEX.

FOTO LINKSBOVEN: EEN MUUR SCHEIDDE DE HANDELSFACTORIJ VAN DE REST VAN HIRADO (FOTO R. VROLIJK)

FOTO LINKSONDER: RECONSTRUCTIE VAN DE NEDERLANDSE BRUG IN DE BAAI VAN HIRADO.

ARTIST-IMPRESSION VAN EEN PARK OP DE KASTEELHEUVEL.

In de loop van de eeuwen zijn de bouwvoorschriften natuurlijk gewijzigd en om aardbevingen te kunnen weerstaan is het nieuwe bouwwerk van een stevige staalconstructie voorzien, iets wat de bouwmeesters van de VOC niet hadden voorzien.

Dankzij het herbouwde pakhuis is Hirado weer herkenbaar als handelsnederzetting, met alle elementen die erbij horen. Hirado is karakteristiek voor veel VOC-nederzettingen: een beschutte baai waar schepen kunnen aanmeren, een verdedigingswerk dat vijandige kapers op afstand houdt, een nederzetting met alle nodige voorzieningen en een pakhuis voor de opslag van de kostbare handelswaar.

Gebouw zonder plan

De reconstructie van het pakhuis was niet ingegeven door de noden van de stad en haar inwoners, maar volgde uit de bevolgen idealen van de experts. In de hitte van het bouwproces ontbrak het aan tijd en energie voor een doortimmerd exploitatieplan.

Bij oplevering was er een mooi gebouw, maar zonder noemenswaardig doel. Het museum dat er sindsdien in gevestigd is, ontbeert een gedegen collectie. De evenementen die er plaatsvinden, ontbreekt het aan publiek. En de exploitatielasten van het pakhuis drukken almaar zwaarder op de gemeentelijke begroting.

Tegelijk heeft de stad dringend behoefte aan nieuwe impulsen die haar wankele bestaan versterken. Terwijl Hirado in

de vorige eeuw nog groeide, is er tegenwoordig sprake van krimp. Wegtrekkende jeugd en vergrijzing zorgen ervoor dat de stad zijn aantrekkelijke woonklimaat verliest. Leegstand en verval zijn het gevolg, waardoor nog meer bewoners Hirado verruilen voor een grote stad als het nabijgelegen Fukuoka, met al zijn voorzieningen en diensten.

Om te onderzoeken hoe het historisch zo belangrijke Hirado weer aantrekkelijk kan worden om te wonen, werken en recreëren is ter plaatse onlangs een workshop gehouden, die op verzoek van lokale organisaties en met steun van de Nederlandse ambassade in Tokio werd geleid door de RCE, samen met het Amsterdamse architectenbureau Space & Matter. Twaalf studenten van Japanse universiteiten namen eraan deel en identificeerden drie gebieden die de bestaansbasis van de stad kunnen versterken: het rommelige waterfront, de karakteristieke hoofdstraat en de romantische kasteelheuvel.

Nieuwe vergezichten

Iedere automobilist, bus- of bootpassagier en sporadische fietser arriveert aan de uitgestrekte baai. Het waterfront, met

DE HOOFDSTRAAT IS DE HISTORISCHE EN CULTURELE RUGGENGRAAT VAN HIRADO, MAAR LIJDT ONDER LEEGSTAND.

LANGE STENEN TRAPPEN VOEREN VANUIT HET CENTRUM NAAR HET TEMPEL-COMPLEX.

DE VOORMALIGE RESIDENTIE VAN DE MACHTIGE MATSURA-FAMILIE AAN DE RAND VAN HIRADO IS NU EEN MUSEUM.

zijn weidse vergezichten, is daarmee de toegangspoort tot Hirado.

Als vervoersknooppunt heeft het kans zich te ontwikkelen tot overstappunt, wat het gemak van zowel bewoners als bezoekers van de stad zal dienen. Een aantrekkelijkere inrichting maakt het gebied ook geschikt als verblijfsruimte. Om de baai begaanbaar en leefbaar te maken en om hem te verbinden met de stad, stelden de studenten een wandelpro-menade voor, die ook het VOC-pakhuis beter ontsluit.

WORKSHOP VOOR GEMEEN-TEAMBTENAREN, ONLINE WEGENS DE CORONACRISIS, 18 MAART 2020.

zieningencentrum onder druk. Maar volgens de studenten lenen de leegstaande panden zich uitstekend voor gedeeld gebruik. Een boekwinkel en een café kunnen bijvoorbeeld de begane grond delen van een pand waarin nu alleen op de bovenverdieping een yogastudio zit. Ze kunnen klanten en kosten met elkaar delen en zo ver-

betert het voorzieningenniveau van de stad. Dat komt de vitaliteit ten goede.

Recente experimenten

Minstens zo karakteristiek als het waterfront is de kasteelheuvel, die kansen biedt als recreatiegebied. Het herbouwde kasteel, dat zijn oorsprong heeft in 1599, torent hoog boven de stad uit. Recent experimenten om het kasteel toeristisch te exploiteren en bezoekers naar Hirado te trekken, lijken hoopgevend.

Het maakt ook de herinrichting van de heuvel als recreatiepark haalbaar, iets waarvan ook de inwoners van Hirado profiteren en dat het woonklimaat verbetert.

De voorstellen van de studenten zijn zeer concreet, maar ze dienen vooral om het publieke debat te inspireren. Ze laten zien welke mogelijkheden Hirado heeft, maar het is aan de inwoners om die te benutten. Op het ogenblik werkt de gemeente aan een toekomstvisie, waarbij de RCE als neutrale buitenstaander helpt door workshops met belanghebbenden te organiseren. Belangrijke voorwaarde voor de succesvolle revitalisering van Hirado is verder de afstemming met miljoenenstad Fukuoka. De rust van Hirado biedt de mogelijkheid om te ontsnappen aan de hectiek van Fukuoka en andersom.

Nederland en Japan delen een lange geschiedenis. In het kader van het programma Gedeeld Cultureel Erfgoed van de Nederlandse overheid werken Nederland en Japan samen om het gedeelde erfgoed een duurzame toekomst te geven.